

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه هنر اصفهان

دانشکده هنرهای تجسمی

گروه نقاشی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته نقاشی

عنوان:

تاثیر شیوه آموزش هنر محیطی بر رشد و پرورش خلاقیت، توانایی زیبایی شناختی و آگاهی نسبت به محیط

در دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان بندرعباس

استاد راهنما:

دکتر افسانه ناظری

استاد مشاور:

مهندس محمد رضا عمادی

پژوهشگر:

لاله فلاحتی

شهریورماه ۱۳۸۹

اظهارنامه دانشجو:

موضوع پایان نامه : تاثیر شیوه آموزش هنر محیطی بر رشد و پرورش خلاقیت ، توانائی زیبایی

شناختی و آگاهی نسبت به محیط دردانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان بندرعباس

استاد راهنما:

اینجانب لاله فلاحتی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد

رشته نقاشی گرایش دانشکده هنرهای تجسمی دانشگاه هنر اصفهان به شماره دانشجویی

۸۸۱۱۳۰۸۲۰۷ گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجانب انجام

شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان

به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون

برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن

پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه هنر اصفهان را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از

تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این

پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است.

نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.



دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده هنرهای تجسمی
گروه نقاشی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته نقاشی

خانم لاله فلاح

با عنوان:

تاثیر شیوه آموزش هنر محیطی بر رشد و پرورش خلاقیت، توانایی زیبایی شناختی و آگاهی نسبت به

محیط دردانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان بندرعباس

ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجه‌ی کارشناسی ارشد که در تاریخ..... توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره.....درجه..... به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای اول پایان نامه خانم دکتر افسانه ناظری مرتبه علمی عضو هیئت علمی امضا

۲- استاد راهنمای دوم پایان نامه آقای دکتر مهندس محمد رضا عمادی با مرتبه علمی عضو هیئت علمی امضا

۳- استاد داوور داخل گروه آقای دکتر..... با مرتبه علمی امضا

۴- استاد داوور خارج گروه آقای دکتر..... با مرتبه علمی امضا

مهر و امضای مدیر گروه

سپاسگزاری:

اکنون که این رساله به پایان رسیده است لازم می دانم از اساتید بزرگوایم سرکارخانم دکترافسانه ناظری و آقای محمدرضا عمادی که در تمامی مراحل اجراء این پایان نامه راهنمای اینجانب بوده، و زحمات بسیاری متحمل شده اند سپاسگزاری نمایم . جا دارد که از همکاری بی شائبه خانم دکتر شعله نمازی آقایان احمد کارگران ،حسن بردال و مسئولین محترم دبستان قلم قدردانی نمایم.

تقدیم به:

مادرم

که با محبت بی دریغش عشق را به من آموخت .

برادرم علی

که راهگشای هر گام در زندگی ام بوده است.

خواهرم ژاله

که همیشه و همه جا با من است .

و

شعله عزیزم.

چکیده

تحقیقات معطوف به آموزش هنر، دیدگاه‌ها و روش‌های آن می‌تواند گامی در جهت بهبود کیفیت آموزش و رشد خلاقیت کودکان باشد. هدف از بررسی این مطالعه چگونگی اثر آموزش هنر محیطی در رشد و پرورش خلاقیت، توانایی زیبایی‌شناختی و آگاهی نسبت به محیط در دانش‌آموزان دوره ابتدایی بود.

روش این پژوهش نیمه آزمایشی بود. نمونه مورد مطالعه ۶۴ نفر از دانش‌آموزان مقطع سوم و چهارم دوره ابتدایی شهرستان بندرعباس در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده و ۳۴ نفر در گروه آموزش محیطی و ۳۰ نفر در گروه آموزش رسمی هنر قرار گرفتند. پس از پایان دوره، هر دو گروه در کار هنری شان توسط دو داور در زمینه‌های خلاقیت، حساسیت زیبایی‌شناختی و آگاهی نسبت به محیط، بر اساس شاخص‌های ارزیابی روبریک، مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج حاصل از آزمون‌ها t ، نشان‌دهنده معنی‌دار بودن تفاوت بین دو گروه در هر سه متغیر میزان خلاقیت، توانایی زیبایی‌شناسی، و آگاهی نسبت به محیط بوده‌اند.

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان می‌دهند که آموزش هنر محیطی که یک نوع آموزش در محیط بیرون و براساس تجربه و مشارکت دانش‌آموزان می‌باشد، می‌تواند در رشد و پرورش توانمندیهای شناختی کودکان نظیر خلاقیت، توانایی زیبایی‌شناسی و آگاهی نسبت به محیط نقش موثر و مثبتی داشته باشد.

آموزش هنر محیطی / آموزش رسمی هنر / خلاقیت / زیبایی‌شناسی / کودکان ابتدایی

فهرست

صفحه	عنوان
۲	پیشگفتار
۳	۱-۱ مقدمه.....
۵	۱-۲ بیان مسأله.....
۶	۱-۳ اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق.....
۷	۱-۴ اهداف پژوهش.....
۷	۱-۴-۱ اهداف اصلی.....
۷	۱-۴-۲ اهداف اختصاصی.....
۸	۱-۴-۳ اهداف کاربردی.....
۸	۱-۵ پرسشهای تحقیق.....
۹	۱-۶ فرضیه های تحقیق.....
۹	۱-۷ تعریف نظری و عملی مفاهیم.....

۱-۷-۱ خلاقیت ۹

۱-۷-۲ توانائی زیبایی شناختی ۱۰

۱-۷-۳ آگاهی نسبت به محیط ۱۱

۱-۸ آموزش هنر محیطی ۱۲

فصل دوم: پیشینه و ادبیات پژوهش

پیشگفتار ۱۴

۲-۱ مفهوم هنر کودکان ۱۵

۲-۲ مفهوم خلاقیت ۱۸

۲-۳ خلاقیت در هنر کودکان ۲۰

۲-۴ جنبه های زیبایی شناختی هنر کودکان ۲۳

۲-۵ اهمیت و ضرورت درس هنر در برنامه کلاسی هنر ۲۷

۲-۶ اهداف تربیت هنری کودکان ۲۸

۲-۷ رشد فعالیت هنری کودک ۳۰

- ۲-۷-۱ مرحله رنالیسم (واقع گرایی) ۹-۱۲ سالگی ۳۰
- ۲-۷-۲ مفهوم رنگ ۳۲
- ۲-۸ تأثیر فعالیت هنری در رشد کودکان ۳۳
- ۲-۸-۱ رشد عاطفی ۳۴
- ۲-۸-۲ رشد ذهنی ۳۵
- ۲-۸-۳ رشد ادراکی ۳۶
- ۲-۸-۴ رشد اجتماعی ۳۷
- ۲-۹ آموزش هنر به کودکان ۳۹
- ۲-۱۰ دیدگاه آموزش تجربی ۴۰
- ۲-۱۰-۱ مقدمه ای بر آموزش تجربی ۴۰
- ۲-۱۰-۲ دیدگاه نظری آموزش تجربی ۴۲
- ۲-۱۰-۳ تحقیقاتی در زمینه آموزش تجربی ۴۵
- ۲-۱۰-۴ نیاز به تحقیقات در زمینه آموزش مبتنی بر تجربه در محیط خارج ۵۱

۵۲..... ۲-۱۱ هنر محیطی

۵۳..... ۲-۱۱-۱ تاریخچه و دیدگاه نظری هنر محیطی

۵۷..... ۲-۱۱-۲ آموزش هنر محیطی به کودکان

۶۸..... ۲-۱۱-۲-۱ محل

۶۹..... ۲-۱۱-۲-۲ زمان

۷۰..... ۲-۱۱-۲-۳ مواد

۷۰..... ۲-۱۱-۲-۴ تغییر

۷۲..... ۲-۱۲ چهارچوب نظری تحقیق

فصل سوم: روش پژوهش

۷۵..... پیشگفتار

۷۶..... ۳-۱ روش تحقیق

۷۶..... ۳-۲ متغیرهای مطالعه

۷۶..... ۳-۳ فرایند

۷۷..... ۳-۳-۱ روش نمونه گیری

۷۷.....برنامه آموزشی ۳-۳-۲

۷۸.....ابزار پژوهش ۳-۳-۳

۸۰.....شاخص های روبریک برای ارزیابی میزان خلاقیت ۳-۳-۳-۱

۸۰.....شاخص های روبریک برای ارزیابی توانایی زیبا شناسی ۳-۳-۳-۲

۸۱.....شاخص های روبریک برای ارزیابی آگاهی نسبت به محیط ۳-۳-۳-۳

۸۲.....پردازش داده ها ۳-۴

فصل چهارم:

۸۴.....نتایج

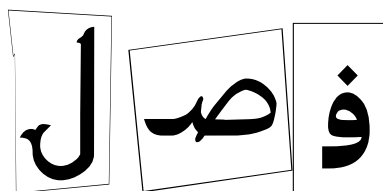
فصل پنجم:

۱۳۲.....بحث و نتیجه گیری

۱۳۹.....فهرست منابع

۱۴۸.....گزارش کار عملی

.....چکیده انگلیسی



اول :

مقدمه و

کلیات و اهداف

پیشگفتار

در این فصل کلیاتی از تحقیق حاضر به صورت مختصر ارائه خواهد شد که شامل: مقدمه، بیان مسأله (تعریف

موضوع پژوهش)، اهمیت و ضرورت موضوع، اهداف، چارچوب نظری، پرسشها و فرضیه های پژوهش، روش،

جامعه آماری ، روش نمونه گیری ، ابزارهای گردآوری داده ها ، روش تجزیه و تحلیل داده ها ، محدودیتهای

پژوهش و تعریف نظری و عملی مفاهیم می باشد.

۱-۱ مقدمه

مفهوم هنر محیطی که شروع حرکت آن را ، می توان در اواخر دهه ۱۹۶۰ و یا ۱۹۷۰ دانست، در مراحل اولیه با

هنر مجسمه سازی آغاز شد و بطور ویژه با هنر مختص به محل ، که با انتقادهای شدیدی از طرف طرفداران هنر مجسمه

سازی سنتی (که تا حد زیادی ماهیتاً با محیط طبیعی ناهمگون است)، مواجهه شد. هنر محیطی در دو معنای متفاوت مورد استفاده قرار می‌گیرد. در یک مفهوم کلی به هنرهایی اطلاق می‌شود که با موضوعات بوم شناختی یا محیط طبیعی سر و کار دارند. این تعامل با محیط به صور مختلف صورت می‌گیرد:

الف) افزایش آگاهی نسبت به ظرافت‌های طبیعت (مانند عکاسی مناظر طبیعی، نقاشی، طراحی و هنر مختص به محل (Site specific))

ب) تحقیق در مورد پدیده‌های طبیعی مانند تصاویر علمی و فعالیت‌های بین رشته‌های هنری

ج) استفاده از مواد طبیعی گردآوری شده در محیط بیرون (مانند شاخه‌های کوچک، برگ، سنگ، خاک، پر و بال پرندگان)

د) عدم شرکت در فعالیت‌های آسیب‌زننده به محیط

این مفهوم همچنین در مورد هنرهای مختص به محل که با سایر عوامل رسمی محیط مانند موضوعات سیاسی، اجتماعی و تاریخی مربوط است، به کار گرفته می‌شود.

امروزه این موضوع تا حد زیادی در زمینه آموزش هنر مورد تأیید قرار گرفته است، که ارزش آموزش هنری می‌تواند مفهومی به این معنی باشد که آگاهی و درک دانش آموزان را نسبت به جامعه ای که به آنها تعلق دارند افزایش دهد (بلاش^۱، ۱۹۹۹، بلاندی & هافمن^۲ ۱۹۹۳؛ تایلر، سوبال^۳، ۲۰۰۲، واکر^۴، ۱۹۹۷). همچنین اهمیت شیوه

1. Bloch
2. Blandy & Hoffman
3. Taylor & Sobel
4. Walker

آموزشی هنر که در آن جنبه های ارزشمند فرهنگ محلی و محیط طبیعی کودک که از مؤلفه های هنر محیطی هستند در ادبیات موجود مورد تاکید قرار گرفته است (بلاندی، هافمن، ۱۹۹۳، کاتگدون^۱، ۲۰۰۵؛ بال^۲، ۲۰۰۲).

آموزش دانش آموزان درباره میراث فرهنگی جهانی و محلی شان از طریق هنرهای تجسمی که در شیوه آموزشی هنر محیطی مد نظر است می تواند در کمک به آنها در درک دنیای اطرافشان که از طریق تجربه کردن دنیای درونیشان رخ دهد مؤثر باشد (جویسی^۳، ۱۹۹۵). این موضوع ممکن است نحوه خاصی از مطالعات هنر-محور را شامل شود و باعث تعمق، افکار انعکاسی و افزایش حساسیت محیطی (که محور فهم و درک محیطی است)، گردد (گاوریتس^۴، ۲۰۰۰).

ایگل^۵ (۱۹۹۱) گزارش داد که فعالیت هنری در رابطه مستقیم با محیط و طبیعت می تواند به کودکان احساس نزدیکی به محیط اطراف را داده و در گسترش و تعمیق جنبه هایی از محیط به آنها کمک کند و یک منبع قدرتمند برای کارهای خلاقانه و وسعت بخشیدن به ظرفیت های سمبولیک کودکان باشد. هنر محیطی در قالب ثبت و تجزیه و تحلیل تجارب مربوط به منطقه (طبیعت، ساختمان ها و ...) می تواند پاسخ های هیجانی کودکان را به چالش گرفته و کشف نامحدود فضا را ممکن و در پرورش خلاقیت و حس زیبایی شناختی آنان تاثیر گذار باشد.

آگاهی و دانش در مورد موضوعات محیطی می تواند در دستیابی به یک دیدگاه مشارکتی که در آن فرد نسبت به محیط خود حساسیت و توجه بیشتری داشته موثر بوده و در نهایت منجر به تغییرات رفتاری فرد در جهت حفاظت و احترام

1. Congdon
2. Ball
3. Joicey
4. Guveritz
5. Engel

نسبت به محیط زیست گردد (چاولا^۱، ۱۹۸۸، دیجکا & ستامپ^۲، ۱۹۹۶، ژاب^۳، ۱۹۹۶، پالم^۴ ۱۹۹۸). این مسئله موضوع بسیاری از تحقیقات بوده که در آنها آگاهی نسبت به محیط، با انواع معینی از تجارب زندگی همراه است. پالم (۱۹۹۳) در تحقیق خود نشان داد که تجارب کودک در محیط خارج، مهمترین فاکتور در رشد دیدگاه‌های شخصی و آگاهی نسبت به محیطش است که این تجربه به خودی خود میتواند در ادراک هنری، تفکر خلاقانه و حساسیت زیبایی شناختی او مؤثر باشد.

۱-۲ بیان مسئله

آموزش هنر به کودکان از طریق راه‌هایی که پاسخ‌های هیجانی کودکان و تجربه مستقیم آنان را همزمان با فرآیندهای شناختی به کار می‌گیرند، می‌تواند از فهم و شناخت محض مطالب موثرتر و جذاب‌تر باشد. با این وجود در ایران، گرایش مسلط در آموزش دروس هنر، در مدارس و آموزشگاه‌های هنری، همچنان دیدگاه سنتی است.

- آموزش هنر محیطی یکی از راه‌هایی است که می‌تواند دانش‌آموزان را برانگیزد و آموزش را با فعالیت‌های لذت بخش همراه کند.

- برخی مطالعات نشان داده‌اند که بیشتر کودکان از ساختارهای سه بعدی در فعالیت هنری بیشتر از نقاشی کردن لذت می‌برند. در حالیکه در حال حاضر عموماً نقاشی و خطاطی به عنوان دروس هنر در مدارس ایران تدریس می‌شوند.

1. Chawla
2. Dijk and Stomp
3. job
4. Palmer

- آموزش هنر محیطی دیدگاه نسبتاً جدیدی است، که نیاز به شواهد تجربی بیشتری برای مطالعه جنبه‌های مثبت و منفی آن در حوزه آموزش دارد.

- بیشتر دانش آموزان با هنر معاصر آشنا نیستند. از طریق آموزش هنر محیطی می‌توان دانش آموزان را در فهم مفاهیم هنر مدرن از طریق انجام فعالیت‌های هنری لذت‌بخش آماده ساخت.

- به دلیل رشد تکنولوژی و زندگی صنعتی، کودکان از طبیعت دور افتاده‌اند و کمتر نسبت به محیط طبیعی‌شان حساس هستند. هنر محیطی راهی است که آن‌ها را نسبت به محیط‌شان حساس‌تر و آشنا‌تر می‌کند.

- بیشتر فعالیت‌های هنری در هنر محیطی به صورت کار گروهی است. این نوع فعالیت می‌تواند مهارت‌های اجتماعی و ارتباطات اجتماعی را رشد دهد.

۳-۱ اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

هنر به اندازه‌ی دروس دیگر در مدرسه، به آمادگی، برنامه‌ریزی، راهنمایی و راه‌حلهای تکنیکی نیاز دارد. آموزش هنر باید به شیوه‌ای صورت گیرد که زبان، لغات، و اصول هنر به شیوه‌ای چنان آزاد تدریس شود که کودک بدون اینکه تفسیر و طرحش به مخاطره بیفتد، بتواند از راهنمایی‌های او بهره‌مند گردد. تحقیقات معطوف به آموزش هنر، دیدگاه‌ها و روشهای آن می‌تواند گامی در جهت بهبود کیفیت آموزش و رشد تواناییهای کودکان باشد.

روش آموزش هنر محیطی می‌تواند توجه کودکان را نسبت به محیط‌شان و جنبه‌های مختلف آن نظیر آلودگی، از دست دادن منابع طبیعی، تغییرات آب و هوایی و تهدید نسبت به عوامل زیست محیطی جلب کند. این موضوع می‌تواند در حفظ محیط زیست و غنای فرهنگی کودکان موثر باشد.

علی رغم نیاز به مطالعات فراگیر در این زمینه کمبود چنین تحقیقاتی در زمینه‌ی آموزش هنر در ادبیات موجود در کشور ما دیده می‌شود. تحقیق حاضر می‌تواند گامی در جهت تحقق اهداف فوق باشد.

۱-۴ اهداف پژوهش

۱-۴-۱- اهداف اصلی

- ۱- مقایسه‌ی اثر آموزش هنر محیطی و آموزش سنتی در رشد و پرورش خلاقیت در دانش آموزان دوره ابتدایی .
- ۲- مقایسه‌ی اثر آموزش هنر محیطی و آموزش سنتی در رشد و پرورش توانایی زیبایی شناختی در دانش آموزان دوره ابتدایی .
- ۳- مقایسه‌ی اثر آموزش هنر محیطی و آموزش سنتی در رشد و پرورش آگاهی نسبت به محیط در دانش آموزان دوره ابتدایی .

۱-۴-۲ اهداف اختصاصی

- مقایسه‌ی توانایی خلاقانه ، توانایی زیبایی شناختی و آگاهی نسبت به محیط در دانش آموزان دوره ابتدایی در دو موقعیت آموزشی (تحت آموزش هنر به شیوه محیطی و آموزش هنر به شیوه سنتی) که شامل:
- ۱- بررسی چگونگی اثر آموزش هنر محیطی در رشد و پرورش خلاقیت در دانش آموزان دوره ابتدایی .
 - ۲- بررسی چگونگی اثر آموزش هنر محیطی در رشد و پرورش توانایی زیبایی شناختی در دانش آموزان دوره ابتدایی .